

Гелемей Микола Олегович,

провідний науковий співробітник відділення
організації наукової роботи здобувачів
вищої освіти відділу організації наукової
діяльності Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДО ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП ЧИ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У сучасному суспільстві організована злочинність постає однією з найбільш небезпечних форм кримінальної діяльності. Особливу загрозу становить практика залучення неповнолітніх до складу організованих груп чи злочинних організацій. Цей процес має свої психологічні, соціальні та кримінологічні особливості, які зумовлюють його складність і вимагають комплексної протидії як з боку держави так суспільства.

Проблема втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність є однією з найгостріших і найнебезпечніших соціальних явищ сучасності. Організовані злочинні групи та організації все частіше використовують дітей для досягнення своїх цілей, розуміючи їхню вразливість, несформованість свідомості та м'якші правові наслідки. Цей процес має низку ключових особливостей, пов'язаних із методами вербування, психологічними механізмами впливу та важкими наслідками не лише для неповнолітньої особи, але й для всього суспільства.

На думку, М. Й. Варій, молодь це значна соціальна група, що має свої специфічні соціальні та психологічні особливості. Ці риси визначаються як віковими характеристиками молодих людей, так і їхнім соціально-економічним та суспільно-політичним становищем, а також формуванням їхнього духовного світу. Молодість, як певна стадія життєвого циклу, є біологічно універсальною, проте її конкретні вікові межі, соціальний статус та соціально-психологічні особливості мають соціально-історичний характер і залежать від суспільного устрою, культури та закономірностей соціалізації, притаманних даному суспільству [2, с. 112–113].

Неповнолітні, які перебувають у стані соціальної вразливості – через матеріальні труднощі, неблагополучні сім'ї, відсутність належного виховання чи позитивного соціального оточення – стають легкою мішенню для злочинних угруповань. Бажання належати до «сильної групи», отримати авторитет серед однолітків або швидкий матеріальний зиск формує готовність до ризикованої поведінки. У підлітковому віці спостерігається схильність до наслідування, що використовується лідерами злочинних організацій для формування лояльності й залежності.

Слід зазначити, що організовані групи застосовують різноманітні методи впливу:

- маніпуляція через авторитет і харизму лідерів, які позиціонують себе як «захисників» чи «приклад для наслідування»;
- економічна мотивація, коли неповнолітнім пропонують легкий заробіток або матеріальні блага в обмін на виконання доручень;
- соціально-психологічний тиск – створення атмосфери «своїх» і «чужих», де відмова від участі у протиправних діях сприймається як зрада;
- використання вікової безвідповідальності, коли підлітків підштовхують до дрібних правопорушень, поступово втягуючи їх у більш серйозну злочинну діяльність.

Неповнолітні часто залучаються для виконання другорядних завдань – передачі інформації, перевезення невеликих партій заборонених предметів, виконання ролі «наглядачів» чи «кур'єрів». Такі дії формують у них звичку до кримінального середовища та поступово розмивають межі між правомірною та протиправною поведінкою. Важливо, що використання неповнолітніх знижує ризики для самих організаторів, адже у разі викриття підлітки підлягають більш м'якій юридичній відповідальності.

Спеціально-кримінологічні заходи, спрямовані на запобігання залученню молоді до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, повинні бути націлені як на припинення вже розпочатого кримінального правопорушення, так і на недопущення вчинення нових шляхом мінімізації, а саме: зловживання або попиту на наркотики; незаконної пропозиції наркотиків. Під терміном «скорочення попиту на наркотики» розуміється спільна узгоджена діяльність правоохоронних органів, а також інших державних і громадських організацій, яка має на меті зменшення інтересу населення до наркотичних засобів і психотропних речовин. Ця діяльність значною мірою регулюється міжнародними конвенціями з контролю за наркотиками та національним антинаркотичним законодавством [2, с. 29–30].

Втягнення неповнолітніх у злочинні організації призводить до формування криміногенного способу життя, втрати довіри до державних і соціальних інститутів, а також створює ризик відтворення злочинності у наступних поколіннях. Це явище стає не лише кримінально-правовою, але й соціальною проблемою.

Підсумовуючи можна зазначити, що особливості втягнення неповнолітніх до організованих груп чи злочинних організацій полягають у поєднанні вікової психологічної вразливості, соціальної дезадаптації та цілеспрямованого впливу з боку злочинців. Протидія цьому явищу вимагає комплексного підходу: удосконалення

законодавства, активної роботи правоохоронних органів, соціальних служб і закладів освіти, а також формування у молоді стійких ціннісних орієнтирів, які б слугували запобіжником проти кримінального впливу.

Список бібліографічних посилань

1. Варій М. Й. Психологія: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літ.», 2009. 284 с.

2. Вознюк А. А., Будік І. М. Кримінологічна характеристика злочинних організацій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка*. 2024. Вип. 2 (106). С. 23–37.

Гелемей Сергій Олегович,

здобувач наукового ступеня доктора
філософії Науково-дослідного інституту
публічного права

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ ДКВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану система виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС) і слідчі ізолятори функціонують за зміненими правилами, спрямованими на забезпечення додаткової безпеки, мобільності та правової захищеності осіб, які відбувають покарання, та працівників установ. Законодавство адаптується відповідно до змін у сфері безпеки та правопорядку, і на практиці це впливає на режим, структурні особливості й захист засуджених та взятих під варту.

Одним із ключових актів став Закон України від 29 червня 2023 року №3185-ІХ, який унормував специфічні особливості діяльності установ виконання покарань та слідчих ізоляторів у військовий час. Формуються сектори максимального рівня безпеки та відбування покарання для чоловіків, засуджених до довічного позбавлення волі. Окремо передбачено режим перебування військовополонених, а для неповнолітніх – створення ізольованих секторів в колоніях, що гарантує дотримання їхніх прав і безпеку.

Навантаження на медичні частини зростає: поранення після обстрілів, гострі стресові розлади, загострення хронічних хвороб, потреба у безперервній терапії (ВІЛ, ТБ, гепатити, психіатричні стани). Стандарти вимагають доступності лікаря й невідкладної допомоги, транспортування у разі необхідності та безперервності лікування. Огляди правозахисників і міжнародні звіти вказують: вузьким місцем лишаються затримки з госпіталізацією, нестача спеціалізованих кадрів та логістика медикаментів у прифронтових областях.